

PERESTROIKA

de Pascal Lorot,

Editura La Presses Universitaires de France, 1993

Lucrarea „**Perestroika**” scrisă de Pascal Lorot a fost publicată în 1993 de editura la Presses Universitaires de France și tradusă în limba română de Editura Corint în anul 2002.

După anul apariției putem spune că se încadrează în perioada postrevizionistă cu influențe ideologice.

Cartea este structurată în șase capitole și cuprinde perioada 1985-1991, de la venirea lui Mihail Gorbaciov la putere până la demisia acestuia din 25 decembrie 1991. În contextul internațional, această perioadă este marcată de sfârșitul războiului rece.

După moartea lui Konstantin Cernenko, la 11 martie 1985, Gorbaciov ajunge la putere, trezindu-se în fruntea unui stat cu o economie decăzută, lipsită de resurse și cu o societate dominată de corupție. Conștient de dificultățile societății sovietice, el va pune în practică o vastă politică de modernizare și de prefacere pe care opinia publică o va reține sub denumirea de “perestroika”. Acest termen se traduce prin “restructurare” și are rădăcină comună cu “*uskorenie*” (accelerare) și “*glasnost*” ce desemnează liberul acces al cetățenilor la informație asupra acțiunilor statului sovietic și totodată ridicarea parțială a cenzurii asupra presei și libera denunțare a diverselor abuzuri. Spre deosebire de predecesorii săi, politica de reformă inițiată de Gorbaciov se vrea a fi una globală și radicală, în sensul că aceste măsuri nu vor fi aplicate la un sistem care să rămână neatins în ansamblul său, ci mai degrabă găsirea unei căi rezonabile între planificare și piață pentru a putea fi depășit declinul economic. De menționat că această reformă se aplica întregii societăți, cuprinzând atât domeniul economic cât și sistemul instituțional, societatea, sistemul politic și relațiile internaționale. Din punctul de vedere al lui Gorbaciov, „*perestroika însemna politica al cărei scop este de a activa progresul social și economic al țării și de a reînnoi toate sferele vieții*”. În urma discursului din cadrul plenarei Comitetului Central, din ianuarie 1987 începe liberalizarea presei și lansarea unei politici de destanilizare și debrejevizare.

Primii pași pe calea perestroikăi au fost făcuți pe trei direcții: „*stabilirea unui stat socialist de drept*”, libertatea presei și normalizarea relațiilor cu Biserica și încetarea persecuțiilor împotriva credincioșilor.

În ceea ce privește prima direcție, la 15 august 1990, Gorbaciov anulează printr-un decret toate privațiunile cetățenești ce au fost hotărâte în perioada 1966-1988. În ceea ce privește reforma dreptului, legile trebuiau revizuite și trebuia realizată o „*profundă reformă judiciară*”, lucru îndeplinit în decembrie 1988.

În cadrul celei de a doua direcții, cultura cunoaște și ea modernizarea, conducând la apariția noilor genuri cinematografice, la fel și literatura despre care putem spune că opera lui Soljenițan este autorizată, iar autorii tradiționali sunt și ei autorizați și retipăriți. În ceea ce privește presa apar noi reviste, ziare axate pe toate domeniile, în principal, pe problemele politice, sociale sau economice. Radioul și televiziunea au cunoscut și ele o revoluție prin apariția dezbaterilor unor subiecte de interes particular. Masacrele din epoca stalinistă sunt date publicității și devin subiecte de film („*Căinița*”) și teatru („*Mai departe, mai departe, mai departe*”).

În cadrul ultimei direcții, religia cunoaște și ea libertatea în sensul că autoritățile nu-i mai persecută pe credincioși, iar slujbele religioase reîncep să fie transmise la televizor.

În ceea ce privește reformele politico-instituționale s-a urmărit instituția prezidențială a regimului prin crearea unei funcții de președinte a URSS ceea ce a condus la primele alegeri libere la 26 martie 1989. Imperiul începe să se dezmembreze în urma unor războaie civile izbucnite în Asia Centrală (Uzbekistan, Kazahstan etc), Caucaz, Georgia. Se afirmă revoluțiile democratice în urma cărora statele baltice își revendică independența. Avem cazurile: Estoniei - Sovietul Suprem al RSS Estonia proclamă suveranitatea la 16 noiembrie 1988, Lituaniei a cărei suveranitate este proclamată la 18 mai 1989 și Letoniei care își proclamă suveranitatea la 28 iulie 1989. Această mișcare a cuprins și Ucraina care își proclamă suveranitatea la 16 iulie 1990. Vorbeam de reforma economiei care pe măsura trecerii timpului devine din ce în ce mai imposibil de aplicat datorită unor factori precum: tendința pronunțată a sistemului sovietic de a privilegia creșterea rapidă, dorința de a se remarca pe plan internațional: conflictul afgan, cursa înarmării și sprijinirea țărilor satelit au costat scump Moscova prejudiciind resursele naționale. Drumul către reformă în economie a provocat neliniștea populației datorită faptului că în perioada anterioară lui Gorbaciov se stabilise un contract între stat și populație, adică „*sovietul mediu*” primea de la stat un loc de muncă pe viață în schimbul unui salariu care-i permitea să trăiască modest. O dată cu perestroika au fost eliminate locurile de muncă inutile acest lucru ducând la apariția primilor șomeri. La începutul anului 1990 se înregistrează între 5 și 6 milioane de sovietici care nu

aveau servicii. Pentru modernizarea economiei au fost adoptate o serie de planuri, de exemplu cel al lui N.Râjkov, iar apoi planul lui Șatalin ce urma să se întindă pe o perioadă de 500 de zile. Astfel, *în primele 100 de zile* se prevedea: privatizarea micilor întreprinderi, inițierea unui proces de restructurare a marilor întreprinderi pregătindu-le pentru privatizare, indexarea salariilor, unificarea taxelor de schimb etc. *În ce de-a doua etapă* se urmăreau trei obiective: liberalizarea prețurilor, privatizarea marilor întreprinderi și lansarea unei reforme agrare. *A treia etapă* cuprindea continuarea privatizării, lupta contra monopolurilor și liberalizarea totală a prețurilor, iar *ultimele 100 de zile* erau dedicate consolidării economiei.

În relațiile internaționale, Gorbaciov a jucat un rol important în stoparea cursei înarmării de către Uniunea Sovietică, iar diferitele întâlniri cu președintele american Ronald Reagan au condus la încheierea unor acorduri privind reducerea armamentului nuclear dintre care cele mai importante sunt: 12-21 noiembrie la Geneva este semnat un acord de principiu cu privire la o reducere de 50% a arsenalurilor nucleare, la 15 ianuarie 1986, Gorbaciov propune eliminarea tuturor armelor nucleare din acel moment până în anul 2000. Între 11-12 octombrie 1986 cei doi se întâlnesc în Islanda și cad de acord asupra necesității eliminării în totalitate a forțelor nucleare cu rază medie de acțiune instalate în Europa; la 28 februarie 1987, eliminarea totală a forțelor nucleare cu rază medie de acțiune (FNI) sau “operațiunea zero”. Întrerupte în decembrie 1983, negocierile asupra START (Strategic Arms Reduction Talks), se reiau timid în 1985, în cadrul NST (Nuclear and Space Talks), fiind definitive în iulie 1991 când semnează tratatul START cu George Bush; acest tratat prevedea reducerea armelor nucleare strategice între un sfert și o treime din armele strategice ale celor două puteri ce trebuiau să dispară pe parcursul deceniului '90.

În urma acestor întâlniri la vârf cu președinții americani, putem spune că președintele rus a devenit un partener indispensabil în stabilirea noii ordini mondiale. Reagan a urmărit patru obiective în relațiile cu Gorbaciov: dezarmarea, retragerea din confruntările militare din lumea a treia, respectarea drepturilor omului și ridicarea cortinei de fier.

Începând cu 1989, Gorbaciov devine ținta criticilor societății care se scindează în două tabere. Sub presiunea evenimentelor sociale, ce iau amploare, Sovietul Suprem legalizează, la 20 decembrie 1990, pluralismul sindical. Începând din vara anului 1990, dezbaterile privind reforma economică și respingerea „*planului celor 500 de zile*” adâncesc prăpastia dintre electorat și Gorbaciov.

Încet, încet, Gorbaciov se vede izolat și părăsit de consilierii săi rămânând singur împotriva conservatorilor. Acordurile de la Alma-Ata, în urma cărora URSS-ul este transformat în „*Uniunea Statelor Suverane*”, marchează și victoria lui Boris Elțân. Mihail Gorbaciov devine președinte al unui stat care practic nu mai există. Neavând altă soluție, la 25 decembrie 1991 își dă demisia. Este adevărat că această demisie exprima acceptarea situației și implicit a consecințelor unor acțiuni al căror principal promotor a fost însuși Mihail Gorbaciov ce sublinia anterior: „*Am făcut tot ce depindea de mine pentru a preveni amenințarea dezintegrării țării noastre multinaționale, construită în decurs de secole*”. Putem deduce că prăbușirea și dezintegrarea Uniunii Sovietice nu au fost printre obiectivele sale.

La finalul mandatului, putem face un bilanț al celor peste șase ani de perestroika. Pe plan internațional, Gorbaciov va fi considerat ca fiind omul „*celelalte două destinderi*”, de asemenea reluarea legăturilor cu Occidentul, mai ales cu Germania și SUA, dar și cu China. Pe plan intern, așa cum am zis că dezmembrarea Uniunii nu a fost un obiectiv, a comis greșeli care au condus la haos și implozie. Este de necontestat faptul că în perioada sa, s-a afirmat voința națională în teritorii aflate sub controlul Kremlinului, ducând la afirmarea suveranității și apoi a independenței.

Lucrarea, se caracterizează printr-o compartimentare bine definită și printr-un stil concis care permite asimilarea informației istorice în paralel cu lectura captivantă, fiind destinată publicului larg fără deosebire de profesie sau vârstă.

În final o succintă enumerare a altor căți scrise de autor: „*Les pays baltes*” (1991), „*Le CAEM et la perestroika*”(1990), „*Les deux Europes et les réformes à l'Est*” (studiu realizat pentru raportul Comisiei de Finanțe, Adunarea Națională, Paris, mai 1990).

Pentru mai multe informații despre perestroika se pot consulta următoarele lucrări: „*Perestroika et contre-perestroika*”, Zinovieiev Alexandre (1991); „*Le moment Gorbatchev*”, Thom Françoise (1989); „*Les origines de la perestroika*”, Ferro Marc (1990); „*Perestroika. Le double défi soviétique*”, Aganbegian Abel (1987).